Número 2 **Abril 2005**

Nova revista universitària: Vols que continuï?? Envia'ns els teus articles a: TRANSVERSAL2004@YAHOO.ES!!! ANIMA't!!!!!!
Tu també en pots formar part!!!

TRANSVERSAL

L'EUROPA DE LES NACIONS

Font: www.eurominority.org

Europa és un continent amb una llarga història al darrere, que ha passat per conflictes diversos majoritàriament relacionats directament amb el territori. El canvi de fronteres ha estat constant, establint tant límits naturals com artificials que en la majoria dels casos s'han convertit en veritables fronteres geogràfiques. El mapa que habitualment observem del continent europeu no cohincideix amb les nacions que habiten al seu territori, fet que converteix conceptes com regió, nació o país en conceptes amb múltiples interpretacions que ens porten a questionar si és possible identificar-nos només amb aquella que se'ns imposa. Com a geògrafs ens hauríem de fer la següent pregunta: l'actual divisió administrativa dels estats respon a la realitat geogràfica que perceben els seus habitants?

SUMARI

1. **Campaments Saharauis**. [Leo Carbó / Juliette Lemerle]
2. **Recogida de materia orgánica**. [Sara Hernández]
3. **Achegamento á xeografía na República de Irlanda hoxe. O caso de Cork.** [Luis Outeiro / Xoán M. Paredes]
4. **Entrevista a Àlex Tarroja** [extreta de "*Sostenible. Revista xarxa de ciutats i pobles per a la sostenibilitat*"]
5. **Curiositats geogràfiques.** [Redacció]
6. **El que penso de la geografia a la universitat.** [Alexis Sancho]

REVISTA DELS ESTUDIANTS DE GEOGRAFIA
www.ub.edu/geohum/departamento/estudiants.htm

CAMPAMENTS SAHARAUIS

Al sud de Tindouf s'estén el que ha estat durant segles terra de ningú o, millor dit, terra de tots, ja que sols els nòmades del desert hi deixaven veure la seva gosadia. Aquest aspre territori acull avui al poble Saharaui, exiliat després de l'expulsió a què foren sotmesos pels marroquins fa vint-i-set anys. Els saharauis sobreviuen gràcies a l'ajuda internacional i a les accions solidàries particulars.

Els campaments estan localitzats a l'espai algerià que es troba entre Tindouf i les fronteres marroquina i mauritana. Tot i la precarietat de les condicions, el Front Polisari intenta organitzar la vida dels saharauis i negociar la resolució del conflicte. Han dividit el territori en quatre *wilaias*, fent coincidir el seu nom amb les principals províncies del Sàhara Occidental. A la vegada, aquestes són dividides en *dairas* que tenen el nom de ciutats saharianes i estan fragmentades en quatre barris.

Dajla, el campament on passem una setmana, és el més aïllat de tots. La seva comunicació amb la resta és dificultosa. Es troba a unes quatre hores de Tindouf amb "landrover", en el millor dels casos. La carretera que estan construint per conectar-lo amb la resta dels campaments queda encara molt lluny de l'acabament. Malgrat la mancança d'infraestructures viàries, hem pogut observar que existeix una xarxa de serveis bàsics. A banda de l'hospital general comú a tota la *wilaia*, cada *daira* compte amb un col.legi, un consultori mèdic, un petit nucli de botigues, les institucions administratives corresponents; i algunes fins i tot disposen d'un local social al servei de la població.

Destacaríem el paper clau que el Front Polisari reserva a l'educació. Ho prova l'ampli nombre de col.legis, la presència d'un professorat qualificat, així com la posada en marxa a Dajla d'una escola especial per a discapacitats mentals.

Tots aquets serveis es desenvolupen en difícils condicions que la dependència material imposa. Els metges, infermers, mestres i treballadors de l'Administració no reben sou pel treball desenvolupat. També hem pogut constatar que el Front Polisari fa participar els presos marroquins a les obres públiques i pel que hem pogut veure sembla que són tractats dignament. No fa falta dir que als campaments no es poden realitzar estudis universitaris, ni tan sols secundaris, ja que tota formació d'aquests professionals s'ha de realitzar fora del seu territori. Quin país se solidaritzaria possibilitant els estudis als saharauis? Doncs, Cuba. Això pot explicar d'on ve la importancia vital que donen els saharauis a l'alfabetització de la societat. La influència espanyola en aquest camp fou zero, ja que testimonis dels temps colonials afirmen que les escoles brillaven per la seva absència. Aquesta reflexió mereix ser aprofundida però escapa a l'objecte d'aquest artícle.

La cohabitació amb una família saharaui ens va permetre apropar-nos a la seva manera de viure. Malgrat la situació geopolítica, les tradicions són mantingudes en la mesura del possible. El conflicte reté molts homes a l'exèrcit, el qual revifa el paper de la dona dins dels campaments. Per exemple, el grup conseller que participa en la resolució dels problemes esdevinguts a cada *daira* es majoritàriament format per dones. A nivell familiar ens crida l'atenció la responsabilitat adjudicada a la filla gran. Podem dir que és ella exclusivament qui s'encarrega de les tasques diàries: fer el pa, cuidar dels nens, portar aigua a casa, ocupar-se de les cabres... Aquesta societat, aparentment ben organitzada, està mancada d'un sentit primordial de la higiene. Tot i que porten quasi trenta anys als campaments, no han establert un sistema eficaç de banys ni tampoc una solució per a les deixalles, que es van acumulant als entorns dels campaments i que el xaloc s'encarrega de repartir per tot el desert.

Les famílies afortunades poseeixen cabres, les cuals tenen distribuïdes entorn de les *daires* als seus precaris corrals. Malgrat l'escassetat d'aquest bé, els saharauis intenten mantenir la costum que consisteix a matar una cabra per als seus hostes, així com, l'oferiment de llet de cabra com símbol d'amistat.

Aquest és un poble que dóna vida a un espai que es nega a viure. Un poble que no sap quant temps podrà resistir en aquest territori-presó que li ha cedit Algèria. Vint-i-set anys són molts per mantenir les arrels (la seva historia, cultura, geografia...). Molts són els nens que ja són homes i no coneixen els seus orígens; i un poble sense origens, sense part de la seva memòria, deixa de ser un poble. Malauradament, això sembla ser el que estan esperant l'ONU i els governs espanyol i francès.

Leo Carbó / Juliette Lemerle

RECOGIDA DE MATERIA ORGÁNICA

Los residuos municipales en el área urbana de Barcelona han aumentado de forma espectacular, con motivo de la gran cantidad de envases y envoltorios que las nuevas formas de producción y terciarización han impuesto. Por ello en 1996 se presenta El Plan Metropolitano General de Residuos Metropolitanos (PMGRM), que fijó para el año 2006 un objetivo de recuperación del 30% de reciclaje de materia orgánica sobre el total de los residuos. Los objetivos del PMGRM se basan en la reducción de residuos en origen, la máxima recirculación de los materiales, la potenciación de la segregación y la valorización de los residuos.

Podemos afirmar que la materia orgánica es, en peso, la fracción mayoritaria de los residuos domiciliarios. La podemos clasificar, según su origen, en domiciliaria, de generadores singulares y de poda vegetal.

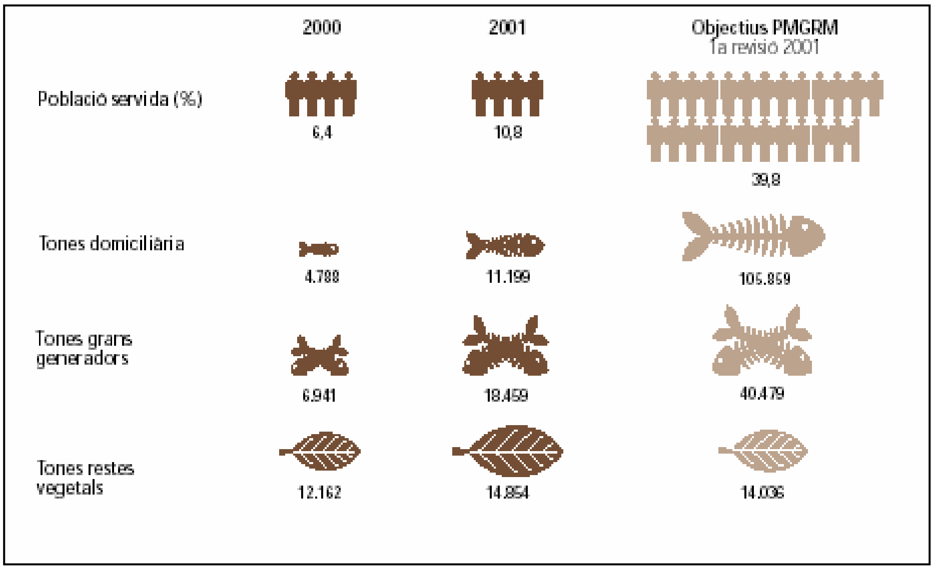

La recogida de materia orgánica domiciliaria conlleva la implicación de los ayuntamientos, ya que viene acompañada de campañas de educación ambiental y de comunicación. En la mayoría de los casos, se reparte a todos los domicilios un contenedor marrón o con tapa de color marrón específico para esta recogida. Para el ciudadano supone un cambio de hábitos y una mayor participación, ya que la realización de la separación de la materia orgánica en el hogar lleva asociado un efecto multiplicador de la separación de las otras fracciones.

Una vez recogida la materia orgánica y los restos de poda y jardinería del área metropolitana se llevan a hacer compost en las plantas de Castelldefels y Torrelles de Llobregat (en la fotografia), también se dispone de convenios con las plantas del Consejo Comarcal del Baix Camp, en Botarell; del Ayuntamiento de Sant Cugat del Vallès y del Consorcio para la Gestión de los Residuos del Vallès Oriental, en Granollers.

Desde agosto de 2001 se dispone del Ecoparc Barcelona, y desde el año 2004 del Ecoparc Montcada. Estas instalaciones de tratamiento integral de los residuos tienen como una de sus principales líneas de proceso el tratamiento de la materia orgánica para obtener compost.

	Toneladas materia orgánica	*Toneladas compost producido*
Torrelles de Llobregat	3.362	143
Castelldefels	10.006	2.069
*Sant Cugat del Vallès**	4.261	790
*Granollers**	1.075	157
Ecoparc Barcelona	77.428	2.490
Total	96.432	5.649

**Toneladas aportadas por municipios metropolitanos.*

El Ecoparc es un complejo de tratamiento que combina en un mismo recinto varias instalaciones para valorizar los diferentes tipos de residuos. Con respecto a la materia orgánica, se contribuye a la reducción del efecto invernadero, ya que minimiza considerablemente las emisiones de dióxido de carbono y metano en la atmósfera.

Las características más significativas de los Ecoparques del área metropolitana de Barcelona se relacionan en la tabla siguiente:

	Barcelona	**Montcada i Reixach**	**Mediterráneo**
Superficie (ha)	6	8	1,1
Capacidad de tratamiento (t/año)	300.000	240.000	260.000
Prod. Biogas (mill. m3/año)	14	12,6	12
Prod. Electricidad (mWh/año)	22.000	16.000	11.000
Prod. Compuesto org. (t/año)	56.000	38.000	40.000
Subproductos recuperados (t/año)	18.000	23.000	29.700

A diferencia de un ecoparc, en una planta de compostaje se tratan únicamente los residuos orgánicos y de jardinería para convertirlos en compost. Este proceso se divide en las siguientes etapas: en un primer momento, se trituran las materias vegetales que provienen de jardinería, a continuación, el producto que se obtiene se mezcla con los restos alimentarios orgánicos que provienen de la recogida selectiva de los hogares, y los mercados. Finalmente, el proceso finaliza con la descomposición de la mezcla obtenida y la maduración en depósitos.

El compost es un abono que se puede utilizar tanto en el ámbito de la jardinería como en el de la agricultura. Desde que los restos orgánicos llegan a la planta hasta que han pasado por todos los estadios de elaboración natural, el tratamiento tiene una duración aproximada de noventa días. El proceso en si imita lo que ocurre en un medio natural cuando la materia se transforma, pero lo hace de manera acelerada. Estos procesos se llevan a cabo en compartimentos, lo cual incrementa la velocidad de transformación en compost y evita la emanación de malos olores.

El aprovechamiento de estos residuos hace que se reduzca la cantidad de toneladas destinadas a tratamientos finalistas, en plantas incineradoras o depósitos controlados y, por tanto, también disminuye la carga medioambiental.

Para finalizar, simplemente destacar que el éxito de la recogida selectiva radica en la educación ambiental de los ciudadanos.

Sara Hernández

"As a young man, my fondest dream was to become a geographer. However, ... I thought deeply about the matter and concluded it was too difficult a subject. With some reluctance I then turned to physics as a substitute. "

Albert Einstein, physicist

"De jove, el meu gran somni era ser geògraf. No obstant això, després de reflexionar-hi llargament, vaig arribar a la conclusió que era una disciplina massa complexa. I amb una certa reticència, em vaig decantar per la física com a substitut."

Albert Einstein, físic

ACHEGAMENTO Á XEOGRAFÍA NA REPÚBLICA DE IRLANDA HOXE. O CASO DE CORK.

Resum
Aquest article constitueix un petit informe sobre l'estat actual de la realitat de la ciència geogràfica a la República d'Irlanda. Després d'una breu aproximació històrica, es desenvolupa en deteniment el paper de la geografia en l'educació pública. Finalment, l'article analitza la situació dels geògrafs professionals irlandesos i, en general, de la geografia irlandesa, més enllà dels límits estrictament acadèmics.

Abstract
This article constitutes a short report on the present state of Geography and the geographical practice in the Republic of Ireland. After a brief historical approach, much attention is paid to the role of Geography in public education. Moreover, the study of Geography at the Irish university level is also discussed through these pages. Finally, this article examines the situation of professional Irish geography and geographers, also beyond the strictly academic bounds.

Introdución

A escola xeográfica irlandesa mantívose até os comezos da independencia do país (1921) totalmente vencellada á tradición académica británica e por ende anglo-saxónica. Aínda hoxe en día pódese afirmar que a xeografía irlandesa atópase imbuída de cheo no mundo académico e profesional anglo-saxónico, se ben que con certas matizacións.

É certo que desde os anos 50 do século XX a xeografía irlandesa comezou a deseñar o seu propio camiño, achegando unha visión particular á xeografía en lingua inglesa. Máis tarde, a partires dos *anos 70 do pasado século, a xeografía irlandesa comezouse a relacionar máis con aquilo que estaba a acontecer nos EE.UU. que coa xeografía británica tradicional*. Por outra banda, o sistema educativo da República de Irlanda é ben semellante ao de outros países de lingua inglesa, e o mesmo acontece co estudo da xeografía, desde a primaria até á universidade. *Asemade, as saídas profesionais dun graduado en xeografía por unha universidade irlandesa serán case idénticas ás de calquera outro nun país de fala inglesa*. Malia todo, a xeografía irlandesa presenta un carácter propio e particular, con claros e escuros.

Porén, e despois dunha breve introdución histórica, tentaremos desbullar a través destas liñas o que é a xeografía irlandesa actual: o seu ensino e as súas saídas profesionais. En definitiva, tentaremos expor - na medida do posíbel - un panorama xeral do que é a xeografía na República de Irlanda hoxe en día, escollendo o caso do condado (e universidade) de Cork como caso de estudo, xa que logo, é aquilo que coñecemos persoalmente e máis polo miúdo. Inevitabelmente, poñeremos isto en contraste coa nosa experiencia como xeógrafos galegos.

As xeiras da xeografía irlandesa

Irlanda foi colonia, e coma tal non se beneficiou da vangarda xeográfica británica nin sequera no S. XIX, en pleno apoxeo das "sociedades xeográficas", das que o Reino Unido era paradigma. Realmente, era a través das ditas sociedades de "exploradores e xeografía" como o Imperio Británico recompilaba a información logo crucial para impor unha máis efectiva colonización, incluída a da illa de Irlanda. *Así, e malia contar con diversas universidades (a propia de Cork, do 1845, era unha das moitas Queen's Universities, ou 'Universidades da Raíña'), Irlanda non coñeceu de primeira man a disciplina xeográfica deica a independencia do país.* Os xeógrafos irlandeses até entón tiñan que, irremisibelmente, emigrar á metrópole para completaren os seus estudos e emprenderen exitosamente unha carreira como investigadores. Por conseguinte tamén é doado ver que, pese a todo, foi a escola xeográfica británica a que enchoupou por completo as primeiras andainas da xeografía irlandesa despois de 1921, data da independencia.

Co Estado Libre de Irlanda (1921-1936)[1] a xeografía irlandesa coma tal comezou, moi lentamente, a se desenvolver. A xeografía tiña sido unha materia de grande importancia nos currículos das escolas monásticas da Irlanda céltica, desde o S. VI até o XI. *Aínda así, no 1923 unha crítica editorial no xornal Irish Times indicaba que en Europa tan só Albania, Letonia e o Estado Libre de Irlanda non contaban cun plan de xeografía nas súas universidades (Gillmor e Thomas, 2000)*. O estudo da xeografía limitábase a diversas materias soltas noutras carreiras, que trataban de esguello temas xeográficos. *Nas escolas ensinábase unha xeografía descritiva, orientada a un apresurado proceso de reconstrución nacional, é dicir, unha xeografía de datas e lugares "máxico-simbólicos" do pobo irlandés*. Tan só os futuros mestres de escola primaria e secundaria estudaban a materia de xeografía coma tal na universidade, xa que máis tarde deberían impartila aos seus alumnos. Que dicir ten que a práctica profesional de xeografía ficou, en consecuencia, cinguida unicamente a un cativo mundo académico. Por exemplo, cando en 1934 se fundou a aínda vixente *Geographical Society of Ireland*, esta era en principio un "club" de ensinantes de xeografía, máis que unha asociación profisional.

O primeiro departamento de xeografía como tal nunha universidade da illa aparece, aliás, na

[1] É no 1936 cando *o Free State of Ireland* pasa á denominación actual de *Republic of Ireland*.

parte británica, na Queen's University of Belfast, baixo a dirección de E.E. Evans. Na zona independente *o "diploma" en xeografía (a titulación en si) aparece no 1930 dentro do departamento de Arts*[2] *no Trinity College Dublin, baixo a dirección de T.W. Freeman*. O *Trinity* (TCD) sempre se caracterizou por ser a institución académica irlandesa máis tradicionalista, para alguns mesmo "britanizada". De feito, a xeografía irlandesa evolucionou nos seus comezos sen un referente claro, xa que a tensión política co Reino Unido desde a independencia (até entón o seu guieiro fundamental) durou até a II Guerra Mundial (1939-1945), e isto botaba por terra toda posíbel colaboración ou achegamento, máis ben o contrario.

Na Universidade de Cork (UCC) o estudo da disciplina de xeografía comezou pouco despois, en 1932, aínda que vencellada nun departamento misturado á xeoloxía deica 1948; de aquí xurde precisamente a tradición e forte pegada da xeografía física en Cork, moi vixente aínda até os nosos días, como veremos un pouco máis adiante. *No 1950 aparece o departamento de xeografía da Universidade de Dublín (UCD). Nembargantes, a primeira cátedra (chair) de xeografía na República só chegou no 1959 da man de C.S. O'Connell, na Universidade de Cork*. A universidade de Belfast conseguira-a con anterioridade en 1945.

Logo, paseniñamente, aparecen os departamentos de xeografía nas universidades de Galway (1962) e Maynooth (1971). *Nas universidades de Limerick e St. Patrick's (Drumcondra) o estudo de xeografía introduciuse a partires dos 70, aínda que estas universidades non contan con departamentos de xeografía como tales (a xeografía anda diluída entre as faculdades de Arts e Humanities, e a través de diversas titulacións)*.

A aparición destes últimos departamentos produciu-se en plena viraxe cara á xeografía norteamericana do momento, en especial seguindo a pegada da escola de Berkley e Carl Sauer, coxunturalmente apoiado pola crise da escola británica tradicional, ancorada no XIX e totalmente desfasada desde mediados do S. XX. Tamén aquí a xeografía irlandesa entroncou de pleno coa xeografía cuantitativa (a "revolución cuantitativa") e aplicada, base do futuro profesionalismo xeográfico ao que logo adicamos un apartado. Desta maneira, a xeografía irlandesa sitúase na vangarda da xeografía en lingua inglesa, ao ronsel dos Estados Unidos.

Só será tras a morte de Sauer en 1975, e pouco despois cando xurde a chamada "Nova Xeografía Cultural" (o *Geographical Turn*), que entra con forza nos 80, cando a xeografía británica tente retomar o seu papel líder no mundo xeográfico anglo-saxónico. En verdade, a xeografía británica quíxose reformar e para iso concentrouse de cheo nesa "nova xeografía (cultural)", eclipsando aos esforzados norteamericanos e erguéndose en referente da vangarda xeográfica desde os anos 90 do século que recén acabamos de deixar atrás. Case que inmediatamente, a xeografía irlandesa - xa nun momento de plena normalidade social e política - non tivo reparos en compartir o camiño aberto polos británicos, iniciándose toda unha serie de contactos e colaboracións entre as dúas illas que resultarían ao fin altamente froitíferas. A xeografía irlandesa continua desta maneira na vangarda, se ben que as súas achegas nos últimos catro ou cinco anos foran cativas e realmente peque de certa cerrazón de cara ao mundo académico non anglo-saxónico. Desde ese punto de vista, pódese considerar que a xeografía irlandesa continua na vangarda simplemente por aproveitar o pulo dos moitos e bos estudos xeográficos publicados en lingua inglesa, pola inercia do seu entorno.

Seguindo estes vieiros, a xeografía irlandesa dividiuse entre unha rama tradicionalmente moi forte, a da xeografía física, e a da xeografía social e cultural, as grandes materias dentro da xeografía humana anglo-saxónica. Paradoxal, e afortunadamente, serán os propios xeógrafos sociais e culturais os que (precisamente, seguindo os postulados da "nova xeografía") tenten abranguer un enfoque o máis aberto e ecléctico posíbel, e así desde mediados dos 90 son eles os que tentan casar de novo a xeografía humana e física a través de estudos aplicados en áreas como medioambientalismo, ordenación e planificación territorial ou incluso xeografía da percepción.

Seguindo co dito anteriormente, é nos 90 (S. XX) cando a xeografía irlandesa abre-se, moi tarde e timidamente, ao mundo académico non anglo-saxónico, e isto coincide principalmente coa aparición de traducións de Foucault en lingua inglesa, pois unha das principais rémoras do xeógrafo irlandés é a súa pouca capacidade para se internar en textos e ideas fóra do ámbito do inglés (agás notábeis excepcións, por suposto) (Nally e Costello [eds.], 2000). Nos 90 dáse o achegamento da influínte A. Buttimer á xeografía non anglo-saxónica en xeral e Francesa en particular, ou o ben coñecido caso de P.

[2] Concepto que engloba todo aquilo que non sexan ciencias naturais, exactas ou carreiras técnicas. Dito doutro modo, todo aquilo que si estea relacionado coas ciencias sociais, humanidades, linguas e belas artes. As económicas andan nun difuso termo medio, dependendo da universidade. A xeografía é habitualmente a única disciplina que pertence tanto á faculdade de *Arts* coma á de *Sciences* (véxase o caso de Cork).

O'Flanagan para o caso Atlántico-Ibérico en xeral e galego moi especialmente.

O ensino público (a primaria e secundaria)

Os estudos xeográficos tal e como se entenden hoxe en día no ensino público de Irlanda atópanse baixo ameaza. O ensino da xeografía na primaria basea-se nunha estraña amalgama de todo o que se supón relevante na actualidade do globo. A importancia da xeografía, no que a tempo lectivo se refire, está a ser cada vez máis sacrificado no canto de outras materias con menos importancia no pasado. Semella como se aqueles responsábeis polos plans de ensino non estiveran a ver a necesidade real do coñecemento xeográfico, limitándose de novo a unha mala xeografía descritiva, deixando a nosa ciencia en vías de se transformar no que coloquialmente chamaríamos unha "asignatura maría".

Figura 2. Estruturación dos plans de estudo de Xeografía na primaria e secundaria

	Idades	*Carga lectiva*
Primaria	7-13	1 hora/semana
Secundaria (obrigatoria)	13-15	3 aulas de 45' / semana
Secundaria (opcional)	15-17	3 aulas de 45' / semana

Fonte: O'Donnell (2000); elaboración propia.

En vista desta situación, os profesionais da ensinanza de xeografía en Irlanda consideran insuficiente este planeamento educacional en aras de achegaren ao alumno unha visión alén da xeografía descritiva. Embora iso, tamén denuncian a necesidade de posuír máis tempo de aulas co gallo de remataren os programas anuais, que sempre fican incompletos. Proponse así mudar formalmente os planeamentos de maneira que a carga lectiva da xeografía pase a ter unha importancia que até o momento so están a gozar a lingua inglesa, irlandesa e as matemáticas. É tamén rechamante como moitas veces os encargados de impartir a materia na secundaria non teñen ningunha caste de preparación formal en xeografía. Isto ven dado pola necesidade das escolas a maximizaren o seu persoal, rendibilizando máis dunha persoa que poida dar varias asignaturas.

Figura 3. Proposta de carga lectiva en Xeografía para a secundaria (acorde con O'Donnell, 2000)

Primeiro curso de secundaria	3 horas/semana
Segundo curso	3 horas/semana
Terceiro curso	4 horas/semana

Fonte: O'Donnell (2000).

A primaria, en verbas da profesora K. Hurley[3], está ficando para os nenos coma unha aula de descrición do medio, na que os cativos tentan recoller as análises básicas máis inmediatas da súa realidade. Lamentabelmente, hai un programa oficial a cumprir e o mestre ou mestra non ten grande capacidade de decisión á hora de tentar amplialo ou darlle un enfoque máis aquelado.

A mesma K. Hurley aponta unha análise encol da secundaria, baseada na súa anterior experiencia de profesora na *Christian Brothers Secondary School*, no condado de Kildare: Sen mudar moito a liña da primaria, tiramos en resumo unhas consecuencias bastantes negativas, que confirman unha ensinanza dunha xeografía "de circunstancias", é dicir, unha xeografía descritiva e enumeradora de feitos, timidamente tinguida de temas de actualidade. A gran diferencia coa primaria é que na secundaria os alumnos xa elevan a descrición ao panorama europeo, embora que con dubidosos resultados. Ao fin, todo fica nas mans do profesor; na capacidade, ben facer e iniciativa do formador, dentro das limitadas posibilidades e abondosas carencias.

En resumo, esta escasa e polo xeral deficiente formación xeográfica contrastará grandemente co que o alumno vai atopar na universidade tras o *leaving certificate* (equivalente á antiga "selectividade"), como agora veremos. O máis grave será, de todas formas, a minguada capacidade analítica e crítica do estudante, afeito á simple enumeración de feitos e cousas, sen comprensión real, e recitado do memorizado.

O nivel universitario

A xeografía nas universidades da República de Irlanda contrasta radicalmente co que é o ensino da xeografía na primaria e secundaria. A visión do académico profesional en xeografía tamén é algo distinta do que se entende na realidade galega. Nun nivel universitario, a xeografía transfórmase de súpeto nunha vocación altamente especializada e cun alto grao de demanda nos estudos de postgrao, onde a investigación e a capacidade de producir resultados, normalmente en forma de publicacións, é requisito ineludíbel. O concepto de partida en Irlanda é que a universidade ten que formar profesionais, nun tempo recorde de tres anos (*graduates* ou *BA/BSc*[4]), se ben que é moi

[3] Na actualidade mestra no *Primary School of the Ursulines,* Carrigaline, Condado de Cork. K. Hurley foi entrevistada para este artigo o 18 de Xaneiro do 2003.

[4] BA: *Bachelor of Arts*. Este título indica a finalización da carreira de xeografía en si, que abrangue tres anos e unha pequena tese. No caso de un se especializar en

habitual continuar cun *HDip*[5] (dun ano), máster (*MA*[6], dun ano; *MPhil/MSc*[7], de dous), ou doutoramento (*PhD*[8]), se o que se pretende é continuar no mundo académico ou ocupar un alto cargo na administración pública.

A xeografía na universidade irlandesa non está condenada, en absoluto, ao ostracismo ao que estamos afeitos na Galiza, e isto tamén está intimamente vencellado á concepción profesional que da xeografía se ten por estas terras, como veremos no seguinte apartado. É máis, na universidade de Cork, por exemplo, o departamento de xeografía está considerado como o "máis importante" ou "influínte" dentro das *Arts*, aínda que teña tamén un pé na faculdade de *Sciences*. Os recursos cos que normalmente conta un departamento de xeografía en Irlanda son relativamente elevados para o normal entre as humanidades ou ciencias sociais, e definitivamente sitúanse alén do que poidéramos considerar para a realidade galega. Na sección de xeografía física, poñendo por caso, o Centro de Investigacións Litorais e Marítimas de Irlanda[9], un centro pertencente ao departamento de xeografía de Cork, conseguiu no 2001 unha subvención multimillonaria por parte do goberno irlandés grazas á súa innovadora e prolífica produción científica. É normal que os departamentos de xeografía contén cunha serie de centros e sub-centros de investigación encargados do estudo de temas e/ou áreas específicas, traballando de forma semi-independente. Gillmor e Thomas (2000) estipulan que hai algo máis de cen persoas traballando a tempo enteiro nos departamentos de xeografía do país, iso contando só profesores titulares, que non posgraduados, visitantes, persoal a tempo parcial, etc. De novo tomando o exemplo de Cork, ten habido nos últimos tempos unha media de entre 40 e 60 estudantes de posgrao cada ano, con máis de 100 alumnos matriculados para primeiro curso; estas cifras dan idea da dimensión e popularidade da xeografía como opción educativa e, idealisticamente, profesión. Evidentemente, estas cifras son rechamantes e entran en claro contraste co caso galego, embora resulten cativas na opinión de Smyth (en VV.AA. 1984).

Adicionalmente, os departamentos de xeografía ofrecen máis titulacións que meramente o diploma de xeografía[10]. No caso de Cork, un pódese graduar non só en xeografía, se non que (a través do mesmo departamento) é posíbel acadar un título en "estudos ambientais"[11] ou "estudos europeos"[12] (estes últimos en colaboración co departamento de historia e diversos departamentos de linguas). Á marxe, o sistema de titulacións no mundo académico anglo-saxónico permete titulacións misturadas, é dicir, a xeografía pode ser a materia principal (*single honours*) ou secundaria (*joint honours*) dentro do currículo do estudante[13]. Esta

---

xeografía física e non humana o título recibido é o de BSc (*Bachelor of Science*).

5 HDip: *Higher Diploma*. Un ano extra de estudos especializados, con clases programadas, sen tese. É habitual facer estes "diplomas" noutra disciplina, por exemplo maxisterio, que poida abrir máis as opcións de emprego. Non é corrente facer un HDip en xeografía; a Universidade de Cork, por exemplo, non oferta esa posibilidade.

6 MA: *Master of Arts*. Un ano extra de estudos especializados, con clases programadas. Cada departamento ou centro ofrece uns programas específicos. A diferencia co HDip é que no MA si que se presenta unha tese de investigación ao fin do ano. Non se fai diferencia entre unha especialización en física ou humana.

7 MPhil: *Master of Philosophy*, para a xeografía humana, usando unha formula ritualística (de aí a referencia á "filosofía"). O MPhil non contempla a asistencia a clases como o HDip ou o MA, e desenvólvese (como mínimo) en dous anos de investigación pura e máis exaustiva, resumida nunha tese que viría a equivaler unha tesiña no contexto galego. No caso de especialización en xeografía física este título leva o acrónimo de MSc (*Master of Sciences*).

8 PhD: *Philosophy Doctorate*. Equivale a unha tese de doutoramento normal. É común que se requira un MA ou MPhil/MSc previo para poder acceder aos estudos de PhD, como demostración da suficiencia investigadora. En ocasións, cando un MPhil/MSc acada un determinado grao de complexidade e desenvolvemento, é automaticamente proposto para tese de PhD. Sexa xeografía física ou humana, o título é sempre o de PhD.

9 O *Coastal and Marine Resources Ce*ntre (CMRC), anteriormente chamado *Irish Centre for Coastal Studies*, pertence ao departamento de xeografía da universidade de Cork, mais este é un centro semi-independente de ámbito nacional, e que, de feito, desenvolve proxectos de investigación oceanográfica para o Goberno Irlandés. A súa páxina web é: http://www.ucc.ie/ucc/research/crc/

10 Son os respectivos departamentos os principais encargados da elaboración dun plan de estudos en xeografía. Non existe un consenso claro entre departamentos ou unha política nacional, embora recomendacións xeneralistas.

11 Detalles da titulación en *Earth Sciences* en www.ucc.ie/ucc/depts/geography/course/earth/htm.

12 Véxase en www.ucc.ie/ucc/admin/registrar/modules/descriptions/page021.html.

13 Para a consecución dun título téñense que completar 60 créditos. No caso dun *single honours* 50 pertencen a unha disciplina principal e só 10 a unha secundaria (ao xeito de "libre configuración"); no caso dun *joint honours* requírense 30 créditos para cada disciplina (é a

complementación pode ser temática, como no caso dun diplomado en xeografía-xeoloxía, xeografía-historia, etc. ou pode estar encamiñada á procura dun fin laboral específico, como por exemplo, xeografía-*commerce*[14] ou xeografía-maxisterio (se o que se pretende primeiramente é acceder ao mundo do ensino non-universitario). Unha opción moi común adoita ser combinar unha materia principal (neste caso xeografía) co estudo dunha lingua, se ben é doado que se dean combinacións aparentemente estrañas (pero perfectamente factíbeis) como xeografía-música, xeografía-matemáticas, etc. Fóra da xeografía mesmo coñecemos dun caso de diplomatura en inglés-matemáticas... Normalmente a enrevesada natureza destas titulacións "á carta" son o principal motivo para recusar a validación de estudos entre universidades anglo-saxónicas e aquelas que non pertencen a ese sistema.

Os departamentos de xeografía en Irlanda apresentan un sistema de funcionamento interno bastante diverxente ao galego. O persoal docente (*staff*) divídese entre os *part-time* (temporais ou de "méia xornada", que poden ou non ser doutores), entre os que se atopan asistentes, axudantes de investigación, etc. e os *full-time* (de "xornada completa"), que soen ser os membros *senior*, ou permanentes, normalmente doutores, embora non sexa este un requisito indispensábel. Estes poden recibir diversos nomes, como *readers* ou *lecturers*, equivalentes ao termo galego 'profesor'. Os estudantes de postgrao forman un corpo intermedio, pois son calificados de *staff* (docentes) de cara aos *undergraduate*s ou candidatos a *BA/BSc*, mais son *students* de cara ao profesorado. Os estudantes de postgrao son frecuentemente considerados como profesorado auxiliar, ou titores, e sempre acaban por exercer labouras de ensinanza e actividades administrativas dentro do departamento; desde este punto de vista as funcións, status e obrigas dos posgraduados na universidade irlandesa exceden con moito a aquelas do posgraduado/bolseiro galego[15].

O número de catedráticos (*professor*) determínase non tanto polo tamaño dos departamentos e número de alumnos, se non polos méritos académicos individuais. De entre os catedráticos elíxese o máis relevante (en base ao seu currículo) ou con maior antigüidade, que será o xefe de departamento (*head of the department*). Nalgúns casos só o xefe de departamento recibe o título de *professor*, mentres que os outros catedráticos son *associated professors* (catedráticos asociados). A diferencia do caso galego, o posto de xefe de departamento non é rotativo nin de carácter meramente administrativo, se non que vai acompañado dun poder real e dunha maior remuneración económica. De feito, é o xefe de departamento o que marca as liñas de investigación a seguir, o que propón ou rexeita definitivamente toda política departamental, o encargado de negociar as partidas económicas coa reitoría, etc. A universidade irlandesa ten un funcionamento que asemella moito ao dunha empresa[16], onde se procuran resultados tanxíbeis, e nese organigrama un xefe de departamento é un "director xeral".

A especialización nas investigacións dentro dun departamento son variadas, pero hai unha serie de temas recorrentes en Irlanda e que tal vez non sexan tan comúns na Galiza. Dentro do campo da xeografía física adoitan ter unha grande sona os estudos climáticos, medioambientais e litorais; a xeomorfoloxía, poñendo por caso, déixase frecuentemente nas mans dos xeólogos, de maneira case exclusiva. No campo da xeografía humana destácase o interese pola "nova xeografía cultural" (incluíndo o posmodernismo xeográfico). Salienta tamén a preocupación por temas puntuais doutras ramas,

---

partes iguais). Pode ser que para o curso 2003-04 se introduza unha terceira opción, aínda por definir.

[14] *Commerce* fai referencia a estudos de económicas, así como *business* son empresariais.

[15] É interesante engadir que desde 1999 ven-se desenvolvendo unha atractiva iniciativa na que participan diversas universidades, tanto da república como do norte, e que consiste nunha reunión anual dos estudantes de posgrao da illa. Dáse-lle o nome de *Irish Postgraduates Training Congress for Geography*, celebra-se sempre na vila de Navan (condado de Meath, por riba do de Dublín), e vai organizado polo chamado *Irish Postgraduate Training Consortium*, que non é máis que un nome formal para un proxecto de colaboración interdepartamental. Este congreso é independente do congreso anual de xeografía de Irlanda, que une aos profesionais tanto do norte como do sur, e que está organizado pola *Irish Geographical Society*, a *Royal Irish Academy* e o departamento anfitrión de turno.

[16] De entre as universidades da República de Irlanda, Galway, Cork, Maynooth e Dublín son campuses da *National University of Ireland* (a universidade pública). Aínda así, a universidade é vista non só como un ente meramente educativo, senón tamén como un dinamizador esencial da actividade económica rexional: unha universidade funciona como unha empresa, e non pode presentar balanzos económicos negativos. De feito, os reitores reciben o nome de *president*. Esta visión economicista da educación superior é frecuentemente criticada con dureza, sobretodo entre os sindicatos estudiantís e estudantes, que moitas das veces han pagar taxas totalmente desproporcionadas e fóra de toda regra en comparación con outros países de Europa. Desde este punto de vista, o carácter "público" da universidade ponse bastante en dúbida. A única contrapartida positiva é a relativa facilidade para conseguir unha bolsa de estudos, aínda sexa pequena.

como así na xeografía urbana é a "provisión de vivenda" (*housing/housing provision*), ou logo os estudos de microtoponimia e androtoponimia, tan esquecidos na xeografía galega. A cartografía aplicada e o estudo dos sistemas de información xeográfica (SIX[17]) están sempre presentes e o coñecemento (aínda sexa rudimentario) destas técnicas considéranse un requisito indispensábel do xeógrafo moderno; o mesmo aplícase ao manexo de computadores e programas de xestión xeográfica, como poden ser: *ArcView*, *ERMapper*, SPSS, SAS, etc. Os estudos migratorios - nomeadamente emigración irlandesa aos EE.UU. - son, obviamente, outro forte, que conta mesmo cun centro de investigación específico, o *Irish Centre for Migration Studies* (na rede en http://migration.ucc.ie). Os eidos da xeografía rural e ordenación e planificación territorial tamén están reservados case en exclusiva aos xeógrafos, que adoitan ocupar altos cargos técnicos da administración local e mesmo estatal.

Mais o panorama tampouco é tan idílico como puidera semellar. A xeografía na universidade irlandesa presenta serias eivas. Primeiramente, a formación que recibe un graduado (*BA/BSc*) en tres anos é polo normal moi superficial e a todas luces incompleta en comparación co caso galego; malia todo, tras eses tres anos os estudantes reciben o seu título de xeógrafos (*BA/BSc*) e están legal e oficialmente capacitados para traballar como tales. Precisamente por seren conscientes das súas carencias, moitos recén graduados optan por continuaren cun máster ou plan de doutoramento. Lamentabelmente, aqueles que non continúan por ese camiño acaban en empregos fóra do mundo académico e que normalmente nada teñen a ver coa xeografía, usando o seu título simplemente como demostración pública da súa suposta suficiencia intelectual. Pola outra banda, o problema cos estudos de máster soe radicar na excesiva especialización que estes comportan, o que ocasiona que moitos xeógrafos irlandeses, cun *BA/BSc* e logo *MA*, *MPhil/MSc*, e mesmo *PhD*, carezan dunha coñecemento xeográfico amplo e variado, dunha autentica visión global da xeografía, cando, paradoxalmente, esa visión de conxunto e multidisciplinariedade constitúe unha condición *sine qua non* na nosa disciplina. Danse entón casos particulares onde un graduado (*BA/BSc*) en xeografía, con estudos de posgrao, pode ser unha eminencia nun campo concreto, mentres descoñece os fundamentos básicos de calquera outra póla non xa da ciencia en xeral, se non da propia xeografía.

Aliás, moitos dos recursos económicos e materiais ofertados polos respectivos departamentos responden habitualmente máis ás necesidades do mercado laboral do momento que non a unha autentica visión integrada da formación do futuro xeógrafo. De aí a proliferación de cursiños, diplomas, e materias varias sobre técnicas de cuantificación, sistemas de información xeográfica (SIX), ou estudos ambientais, todo isto tan solicitado e de moda no mundo anglo-saxónico. Prodúcese aquí unha contradición, un círculo vicioso se cabe, pois estas mesmas disciplinas que dotan á xeografía dun certo prestixio profesional no mundo empresarial e do sector público (e que fan que a xeografía non se limite só ao eido académico) tenden a acaparar tanto as arelas e esforzos de moitos estudantes, á procura soamente dunha saída laboral segura en detrimento dunha educación xeográfica integral, como os intereses dos propios departamentos de xeografía, que ven nestas disciplinas un medio de autopromoción e atracción de fondos e recursos a través das elevadas matrículas dos estudantes e subvencións oficiais.

Asemade, moitos departamentos tínxense dun carácter personalista marcado polo xefe de departamento (*head*). Unha política errática por parte dun individuo pode desta forma marcar o declive dun determinado centro ou departamento de xeografía. O sistema case que presidencialista na dirección dos departamentos, administrativamente máis simple e que na maioría dos casos desenvólvese de xeito consensuado, pode ás veces resultar contraproducente, pois, precisamente, depende do maior ou menor acerto, capacidade de diálogo e de delegación dun individuo en concreto.

Xeografía profesional en Irlanda

A xeografía como saída laboral en Irlanda pode ir vencellada ao mundo académico (universidade), ao mundo do ensino (na primaria e secundaria), á administración pública ou ao mundo da empresa privada. É a propia especialización e por conseguinte a ceda profesionalización de aqueles graduados, máster ou doutores en xeografía o que lles permite acceder a postos de traballo normalmente pechados a un xeógrafo en Galiza. Unha cousa é certa, e é que o papel do xeógrafo en Irlanda non resulta un algo misterioso ou baseado só na enumeración de ríos, montes e capitais, se non que é unha profesión plenamente establecida e que conta cun recoñecemento público amplo. A xente non se estraña cando se di: "de profesión xeógrafo".

Por isto, a decisión de seguir unha carreira formal dentro do mundo académico responde case sempre a unha auténtica vocación investigadora. A opción do mundo do ensino non-universitario con frecuencia ven máis dunha necesidade (cando todas as outras opcións fallan), que non dunha auténtica vocación

[17] GIS no acrónimo inglés, de *Geographical Information Systems*.

docente. Asemade, o acceso como profesional (investigador e/ou docente) ao mundo universitario prodúcese sen necesidade de oposicións ou trámites similares: isto realízase por concorrencia pública tras unha oferta oficial de emprego (normalmente a través da entrega do currículo e entrevista persoal), ou vía candidatura espontánea. É dicir, o persoal contratado o é en virtude dos méritos académicos persoais, tras decisión do pleno do departamento e o pertinente informe ao departamento de recursos humanos (*human resources*) da universidade.

A administración pública é normalmente receptora dun grande continxente de profesionais en xeografía. Isto pódese dar tanto na administración local como na estatal, onde os postos ofertados na administración local soen estar máis que nada relacionados coa ordenación e planificación espacial, e desde unha perspectiva eminentemente técnica. Toda administración local irlandesa[18] conta cun departamento de ordenación territorial ou "planificación" (*planning department*), que viría ser o máis semellante a un de urbanismo nos nosos concellos. Estes departamentos están compostos por persoal altamente especializado, designados ex proceso para o posto, onde normalmente os xeógrafos xogan un papel director a coordinaren a actuación xeral a desenvolver; mentres, arquitectos[19] e outros técnicos encárganse das implementacións máis pormenorizadas. Os ministerios estatais, que controlan as organizacións de desenvolvemento rexional[20], adoitan contratar a xeógrafos como consultores permanentes, ou como peritos no cadro de persoal encargados do deseño, supervisión e, eventualmente, desenvolvemento e seguimento de proxectos concretos; nisto, a xeografía humana ten un papel crucial en áreas como o desenvolvemento de comunidades[21] locais, percepción territorial, estudos aplicados de xeografía e desenvolvemento rural, etc.

É na administración pública onde aqueles cunha decente formación en SIX, ou en menor escala, climatoloxía ou xeografía rural, non atoparon até o de agora excesivos problemas de emprego. En definitiva, a xeografía goza dunha reputación máis que positiva de cara á administración pública. A xeografía é mesmo vista como unha disciplina útil, e os xeógrafos como profesionais necesarios, algo que contrasta brutalmente co tratamento que recibe nas escolas públicas, e coa (falsa) crenza de que a universidade resolverá todas as lagoas. Xurde, pois, unha contradición entre aquilo postulado polo ministerio de educación e ciencia, a cargo da elaboración dos plans de estudos na primaria e secudaria, e o realmente requerido polas administracións locais e outros ministerios.

Como acontece nos entes públicos, a empresa privada non é allea ás contribucións da xeografía aplicada. Frecuentemente consultoras legais e ambientais contratan xeógrafos, mal que sexa de xeito temporario, para que actúen como asesores. Os asuntos a tratar neste eido están relacionados na maior parte con temáticas medioambientais, se ben os especialistas en SIX sempre atopan un acomodo nas máis diversas actividades, desde loxística e distribución a desenvolvemento de soporte lóxico. Hai que apuntar que, de todas maneiras, moitas veces ofértanse empregos "para xeógrafos" - nomeadamente aqueles con formación técnica/cuantitativa/SIX - pero non empregos "de xeografía".

Que dicir ten que un recurso moi habitual para o xeógrafo profesional en Irlanda é, en caso de necesidade, procurar un emprego en calquera outro país de fala inglesa, con preferencia no Reino Unido e EE.UU. onde será igualmente recoñecido e remunerado. Desgraciadamente, e debido á relantización xeral que a economía irlandesa ven sufrindo nos últimos tempos, esta emigración comeza ser unha constante entre os novos graduados en xeografía; iso ou procurar unha carreira fóra da xeografía. A bonanza seica acábase; o *Celtic Tiger* foi ultrapasado.

Conclusións

Como xeógrafos galegos o que máis nos chama a atención probabelmente é o que significa ser xeógrafo profesional en Irlanda e noutros países de fala inglesa. A situación calamitosa da xeografía na primaria e secundaria non é tan distinta do caso galego, e honestamente non sorprende, o que non significa que deixe de ser altamente alarmante. As diferencias no nivel universitario residen basicamente na distinta concepción de fondo que se ten da universidade en si, non só da xeografía; é un sistema radicalmente distinto que ofrece un perfil profesional tamén diferente. Pero é o que ese profesional pode acadar, malia teña unha mellor ou máis deficiente formación, o que diferencia a xeografía irlandesa da galega. Efectivamente, o profesional irlandés atópase na "vangarda científica", entendendo por isto que ten

[18] Malia as administracións locais e rexionais en Irlanda teren uns problemas estruturais de fondo bastante graves.

[19] Os conflitos corporativistas son de pouca relevancia.

[20] Non existe autonomía rexional en Irlanda, seguramente o país máis centralizado de Europa.

[21] O concepto de *community* é unha constante (case obsesión) na xeografía, e ciencias sociais en xeral, dentro do mundo académico anglo-saxónico. Baixo este termo engloban a toda aquela asociación ou comunidade viciñal dunha zona que poida ser nomeada como área local, sexa nun sentido estrito ou máis amplo. Pódese usar como referencia tanto a unha "comunidade de viciños" como ao conxunto dunha vila (a "comunidade" desa vila), por exemplo.

acceso a recursos só arelados polos colegas galegos e que tiveron, no seu momento, un contacto por adiantado e de primeira man do que son agora os temas candentes da práctica xeográfica. Logo, ser xeógrafo en Irlanda non é estar exclusivamente condenado ao desemprego ou a un traballo non vocacional; a situación laboral está lonxe de ser idílica, por suposto, pero o simple recoñecemento que a xeografía ten como ciencia chega para agardar un traballo onde se requira un "xeógrafo", antes ou despois.

Sexa como for, e como viñemos expoñendo, a xeografía irlandesa ten unha serie de problemas estruturais graves, que basicamente derivan dos erros cometidos desde o ministerio de educación e ciencia (véxase a formación xeográfica obrigatoria), e da falta de contacto directo coa xeografía Europea continental. Non é posíbel estudar realidades alleas (que nunca o son tanto) a través de traducións e informacións de segunda man. Até os xeógrafos irlandeses non se imbuíren nun estudo serio e sistemático sobre as ideas e conceptos actualmente presentes na xeografía non anglo-saxónica, estes poderíanse ver moi cedo afastados desa "vangarda científica" da que falabamos. Tampouco é posíbel continuar na fronte cunha visión parcial da propia disciplina; deica agora funcionou pois avanzaban ao carón doutras tradicións máis potentes e longamente establecidas, pero os tempos apuntan a unha necesidade cada vez maior por unha verdadeira multidisciplinariedade e estudo multicultural cruzado.

Xoán M. Paredes
Luís Outeiro

Bibliografía

Alexander, R.A. e *Gillmor, D.A.* [eds.] (1985); "Geography in Education in the Republic of Ireland", en Special Publications, No. 4, Geographical Society of Ireland. Dublin.

Butlin, R.A. (1969); "Professional Geography in the Irish Republic", en The Professional Geographer, 21, pp. 279-282. Dublin.

Buttimer, A. (1983); The Practice of Geography. Longman, London.

Buttimer, A. (1993); Geography and the Human Spirit. Baltimore, Md. John Hopkins U.P.

Campbell, J.A. (1996); " 'Modernisation' and the beginnings of Geography in Ireland", en Berdonhy e van Ginkel [eds.] Geography and professional practice. Nederlandse Geografische Studies, 206, Utrecht, pp. 125-138.

Dunbar, G.S. (1985); The history of modern Geography. Garland Publishing. N.Y and London.

Gillmor, D.A. e *Thomas, C.* (2000); Geography and geographers in Ireland: a bibliography 1995-1999. Royal Irish Academy. Dublin.

Gould, P. (1999); Becoming a geographer. Syracuse University Press. N.Y.

Keane, M. e *McCartan, C.* [comp.] (1995); Geography with an European dimension. Royal Irish Academy. Dublin.

Nally, D. e *Costello, B.* [eds.] (2000); "Interview with Professor Anne Buttimer", en Chimera, no. 15. Dept. of Geography, UCC, Cork, pp. 16-21.

O'Donnell, L. (2000); "Under threat: Geography", en Geonews. Geographical Society of Ireland. No. 46, Cork, pp. 18-19.

VV.AA. (1984); Irish Geography: The Geographical Society of Ireland Golden Jubilee 1934-1984. Geographical Society of Ireland. Dublin.

VV.AA. (1995); Making schemes: Geography. Dept. of Education (Gov. of Ireland). Dublin.

Referencias na rede:

- Universidade de Cork, UCC (www.ucc.ie): http://www.ucc.ie/ucc/depts/geography

- Universidade de Dublín, UCD (www.ucd.ie): http://www.ucd.ie/~geograph/

- Trinity College (Dublín), TCD (www.tcd.ie): http://www.tcd.ie/Geography/

- Universidade de Galway, NUI-G (www.nuigalway.ie): http://www.nuigalway.ie/faculties_departments/geography

- Universidade de Limerick, UL (sen departamento de xeografía como tal): http://www.ul.ie

- Universidade de Maynooth, NUI-M (www.may.ie): http://www.may.ie/academic/geography

Ministerio ("Department") de Educación e Ciencia do Goberno Irlandés:
http://www.education.ie

Revistas de Xeografía en Irlanda:

- *Chimera* (da UCC) http://www.ucc.ie/ucc/depts/geography/chimera/index.htm

- *Geonews* (da Geographical Society of Ireland, aloxada na UCC): http://www.ucc.ie/ucc/depts/geography/geonews/index.htm

- *Irish Geography* (da *Geographical Society of Ireland*, aloxada na UCD) http://www.geographical-society-ireland.org/

ENTREVISTA A L'ÀLEX TARROJA

*Extreta de **SOSTENIBLE – Revista de la xarxa de ciutats i pobles per a la sostenibilitat***
Adreça electrònica: http://www.sostenible.es/sostenible.html

Àlex Tarroja *és geògraf i president de l'Associació de Geògrafs professionals de Catalunya. Des del 1992 treballa a l'àrea de cooperació local de la Diputació de Barcelona on coordina diverses col.laboracions amb centres de recerca, de cara a impulsar polítiques territorials des d'una perspectiva socioambiental i de governabilitat en xarxa. Ha estat impulsor del fòrum virtual 'Territori', que agrupa a més de 500 investigadors, i ha codirigit l'Anuari Territorial de Catalunya que va ser presentat recentment.*

A banda de la identitat, res sembla importar-nos tant als catalans com el territori i , en canvi, un viatge pel país pot resultar força decebedor en aquest sentit. Per què?

Venim d'una època -finals dels anys 70- on el debat sobre el territori se centrava molt en recuperar les ciutats a través de les reivindicacions de les associacions de veïns. En els anys 80 això fa que els Ajuntaments democràtics treballin a fons l'urbanisme i en aquest sentit les millores són substancials, de fet, es converteixen en referents més enllà de les nostres fronteres.

Ara, això només representa el 5% del territori. Per altra banda, i simultàniament, els moviments ecologistes havien treballat molt en la defensa d'espais naturals i, com a resultat, apareixen els PEIN i els Parcs Naturals. Això representa un 20% del territori.

La qüestió és, efectivament, què ha passat amb el 75% restant, que està format per zones periurbanes o rurals pero fortament urbanitzades. Aquest percentatge de territori, que és el més important en superfície, no ens ha amoïnat gaire com a societat. I precisament és aquí on s'han produit les transformacions més grans dels darrers 20 anys. Teníem una cultura urbana i una rural però no una cultura específica per afrontar els reptes d'aquest territori diguem-ne mixt.

La tenim ara aquesta cultura?

Socialment hi ha sensibilització, que és el primer pas. Les mobilitzacions socials ja no són només per salvar indret molt concrets -que també- sinó del tipus 'Salvem l'Empordà' per exemple. Es parla de tota una comarca i es fan referències a espais de tot tipus que es troben en un marc molt ampli, en una visió molt més complexa. Aquest tipus de moviment ja incorpora una lectura del paisatge, que conté molts elements culturals i socials. La nova cultura està naixent.

S'ataca el territori de manera devastadora o és que la gent és excessivament sensible?

És veritat que la percepció de l'atac exterior al 'meu' territori és un patró molt comú. Però en honor a la veritat no sempre és així; caldria veure-ho cas per cas, i encara millor, definir quin model de país volem territorialment i aleshores molts casos d'agressió potser serien vistos d'una altra manera.

Pot donar un exemple?

Tots estem d'acord en què els transport de mercaderies per carretera ocasiona nombroses distorsions en la mobilitat, contamina, etc. La majoria de plataformes reivindicatives i moviments ecologistes estarien d'acord que l'alternativa és el tren. Ara, el dia que algú mostri el traçat del ferrocarril de l'eix transversal que ha de servir per reduir el nombre de camions en circulació ja veurem què passa. Un cas com aquest és paradigmàtic de moltes vegades no es pot escollir una opció sense causar sovint un altre problema. Si volem el model de mobilitat sostenible, aquest tema -en aquest cas l'impacte del tren transversal- adquireix una dimensió diferent. És una agressió al territori? O és el cost d'optar per un model sostenible? Hem de fer-nos aquestes preguntes per plantejar-nos què estem disposats a assumir.

És una qüestió molt similar a l'energia eòlica. Energia neta amb un cost sobre el territori?

Vull matisar que l'energia eòlica és bona pel medi ambient sempre i quan no sigui una mera inversió que s'aprofita dels incentius fiscals i desaprofita l'energia produida. I això està succeint en molts casos. Però si pensem que això pot millorar, aleshores sorgeix el problema del paisatge. Les solucions passen per posar-nos d'acord en la selecció dels indrets i en tenir en compte, no només la producció d'energia, sinó certs valors. Em sembla obvi que hi ha llocs que, per la seva història i característiques, tenen un significat fort per la comunitat i això no es pot menystenir. Algú posaria aerogeneradors a Montserrat? Per altra banda, m'atreviria a dir que en alguns indrets els aerogeneradors poden millorar el paisatge tot donant-li precisament identitat.

No li sembla que el territori està a mercè de fets tan conjunturals com una majoria política? No és aquest el cas del Quart Cinturó?

Del quart cinturó se'n parla des dels anys 70 i de moment encara no s'ha fet. Fins ara una administració treia un projecte i si tenia temps el realitzava però això cada vegada passarà menys d'aquesta manera. Penso que la societat està ja prou formada per limitar-se a anar a votar un cop cada quatre anys i que això es tradueixi en donar un xec en blanc. Cada cop és demana més diàleg i més participació en els processos que han d'afectar el territori de manera crucial. Els polítics se n'han d'adonar que anar en contra d'aquesta tendència serà anar en contra d'ells mateixos.

Coneix algun cas que pugui il·lustrar el que explica?

És el que ha passat a Palamós amb la urbanització d'uns terrenys en una plana del municipi. El Ple ho aprova per unanimitat però, davant la pressió popular, es convoca un referèndum i guanya àmpliament l'oposició a aquesta operació. On és la legitimitat, en la unanimitat de tots els partits polítics que representen a la ciutadania o en la ciutadania que s'ha pronunciat de forma clara? Jo crec que aquí els representants s'han deslegitimat.

Catalunya és plena de problemes i debats locals. Hi ha visió global de país?

Penso que no hi hagut planejament territorial supramunicipal en els darrers 20 anys. Hi ha el Pla Territorial General però el país real s'ha anat dibuixant municipi a municipi. Són més de 900 municipis fent cadascun les seves apostes de creixement i desenvolupament. Fins ara la competència ha guanyat als plantejaments de coordinació. I és aquí on hauríem d'anar de cara al futur.

I quins referents tenim que ens puguin ajudar?

Hi ha darrerament experiències interessants a França i Itàlia i moltes d'elles apunten al disseny de la fiscalitat com a possible solució. Si cada municipi gestiona els seus impostos aleshores cadascun vol el seu polígon industrial, la seva zona logística, la seva zona residencial amb cases aparellades. Però per exemple, 15 municipis poden acordar com fer aquestes intervencions en el conjunt del seu territori com si fos un de sol. Si, fiscalment, els beneficis són compartits, després la riquesa generada ja es redistribuirà però en qualsevol cas haurem obtingut una intervenció en el territori més sensata tot evitant duplicitats d'instal.lacions i infraestructures i altres distorsions. En el cas de França s'ha creat la figura de l'aglomeració urbana que defineix àmbits supramunicipals que gestionen les taxes d'activitat econòmica. Els municipis es posen d'acord en crear una zona industrial i no 15. Així ja no és crucial per cadascun d'ells captar el màxim d'empreses. Després els ingressos que generi la zona industrial ja es repartiran. D'aquesta manera es poden distribuir millor les càrregues sobre el territori.

És bo que 5 dels 7 milions d'habitants de Catalunya visquin a la regió metropolitana?

Crec que el debat de l'equilibri o desequilibri territorial està superat. Cada territori té les seves possibilitats i la seva configuració. No podrem aconseguir mai grans densitats de població al Pirineu. El que hem d'intentar és articular tots els territoris en xarxa. Som un país policèntric i cada territori té la seva espeficitat i la seva funcionalitat. Hem de buscar complementarietats. No podem tenir a tot arreu centres logístic i parcs agroalimentaris, a casdascú el que li pertoca.

La prova de la superació del debat equilibri/desequilibri és que cada cop més es produeix una equalització de les rendes entre les comarques. En els primers anys 80 entre els tècnics es parlava de 'comarques per tancar' sense citar-ne noms tots les tenim al cap; eren comarques agrícoles de l'interior molt empobrides. Avui la majoria han pujat molt la seva renda i fan productes amb valor afegit.

I la nova divisió territorial com pot modelar aquest país en xarxa?

En principi és més aviat una qüestió administrativa que no pas de gestió del territori. Però també és veritat que definirà àmbits de cooperació dels municipis i en aquest sentit pot ser útil en relació al que he comentat anteriorment.

El consum de sòl preocupa però no hi ha qui l'aturi.

Cal dir que aquest procés és en gran part heretat. Ve dels ajuntaments franquistes que en el seu moment van qualificar molt de sòl com a urbanitzable i anys més tard, per por davant dels drets adquirits i de les indemnitzacions, pocs municipis s'han atrevit a modificar la situació. Les desclassificacions de sòl urbanitzable han estat molt tímides.

I quina solució hi ha?

Potser ens ho hauríem tot de replantejar des de l'arrel i revertir certes situacions amb més valentia. Perquè és la por a la indemnització el que frena als ajuntaments i potser s'hauria de començar a pensar que hi ha indemnitzacions que són senzillament inassumibles per a la comunitat. Es una qüestió no només de les lleis sinó d'opció per un model econòmic.

Per què la gent que vivia 'a la mediterrània' viu ara 'a l'anglosaxona', és a dir, en interminables files de cases adossades?

Crec que el model de vida angloamericà en tots els sentits ha anat calant. Hi ha aquesta qüestió cultural, per una banda, i després el fet objectiu i constatable que són habitatges que ofereixen més espai per menys diners que a la ciutat compacta. Però no es pot oblidar que són més barates perquè no paguen les externalitats que generen. Hauríem de veure si el model s'aguantaria des del moment que el preu d'una casa d'aquesta tipologia inclogués el cost de la mobilitat o el cost dels serveis municipals, que augmenta amb aquest tipus d'urbanització.

Sense considerar ja dels efectes ambientals es parla, a partir de certes tipologies urbanes, de banalització dels paisatge. Per què en aquest país els paisatgistes no intervenen més en el territori?

Efectivament, de vegades edificacions i intervencions que tècnicament, des del punt de vista de planejament, són impecables no tenen en compte l'entorn. Això genera paisatges clònics on es perd el caràcter genuí de cada lloc. És cert que ara s'ha creat l'Observatori Català del Paisatge que segur que farà una bona tasca. Però hi ha un problema de fons: que el ritme de reflexió sobre el territori és molt més lent que el ritme de la seva transformació. De vegades quan comences a reaccionar ja has fet tard!

Ens cal acció, doncs?

S'han de fer lleis com el Pla Director del Sistema costaner que protegeixin la nostra costa dels fets consumats. S'ha de combinar aquesta acció immediata amb la reflexió perquè si no, a llarg termini, tampoc obtindrem resultats.

Parlàvem al principi de la construcció d'una cultura sobre el territori i de la importància dels debats. Quines són les dificultats per seguir aquest camí?

Moltes vegades es planteja a la societat un projecte important i es dóna molta informació sobre aspectes tècnics però l'objectiu final del projecte no l'expliquem. I això dificulta molt el debat. Això és vàlid pel Túnel de Bracons, per ubicar una presó, per construir una nova línia de tren o per definir el futur mapa aeroportuari.

TOURIST LANDSCAPES

Exposició del fotògraf Dik Bouwhuis

Tourist Landscapes és el nom del projecte del fotògraf holandès Dik Bouwhuis, especialista en fotografiar espais turístics del Mediterrani. Després de recórrer diferents nuclis turístics d'Itàlia (Rimini, Riccione, Bibione, Cecina o Ligano) i de l'Estat espanyol (El Maresme, Benidorm, Torremolinos,...) al projecte de Bouwhuis, que porta per subtítol *Paisatges sense problemes: explorant en zona turística a principis del segle XXI* i que pretén rastrejar tots els focus turístics de l'àrea mediterrània, encara li queden anys per finalitzar-se, segons l'autor, uns quinze o vint.

Les fotografies de Bouwhuis, amb sèries molt limitades que no arriben a les vint unitats, es caracteritzen per mostrar una confluència de l'arquitectura i l'entorn "natural" immediat dels diferents espais turístics, però sense cap intenció de jutjar el que mostren. L'única pretensió d'aquest fotògraf observador i alhora investigador visual és *"fondre's amb l'entorn"*.

Segons el meu punt de vista, aquesta obra no té cap relació directe ni amb la geografia comercial i dels serveis ni amb la geografia del paisatge, no és més que una expressió d'art contemporani. Indirectament, a partir de cada element concret de cada fotografia sí que s'hi podria relacionar, però aquesta no és la intenció de l'obra. La relació general és que aquest projecte recorre tots els focus turístics del Mediterrani. Tot i això, en cap de les fotografies hi apareixen noms de localitats ni tampoc persones, ja que estan fetes en temporada baixa precisament per ressaltar el que s'intenta mostrar. Només es pot intentar saber a quina zona o país corresponen a partir d'elements característics del mobiliari urbà com poden ser contenidors, rètols de marques comercials o cabines telefòniques.

Ferran Carbonell

EDICIÓ:

Leo Carbó
Francesc Asperó
Carles Guirado
Laura Masó

AGRAÏMENTS:
A Julliette Lemerle, Sara Hernández, Luis Outeiro i Xoán M, Paredes, Àlex Tarroja i a la revista SOSTENIBLE, Alexis Sancho, Anna Asperó i Francesc Jubany, al Consell d'Estudis de Geografia i a tots aquells que ens han donat suport en l'elaboració d'aquest segon número de la revista i aquells que en faran possible els següents.

Podeu consultar la **REVISTA TRANSVERSAL** en format electrònic a la següent adreça web:

www.ub.edu/geohum/departamento/estudiants.htm

Si voleu escriure, publicar, criticar o col·laborar amb la revista envieu un correu electrònic a:

transversal2004@yahoo.es

EL QUE PENSO DE LA GEOGRAFIA A LA UNIVERSITAT

La geografia és el volum de coneixements més gran i més global que existeix a l'espècie humana. No es tracta d'un intent de definir què és o què no és geografia, sinó simplement constatar que, sigui el que sigui, es tracta de quelcom molt gran. I a la vida, normalment allò que té la virtud d'abarcar molt, és titllat de poc exhaustiu. És ben cert que no es pot conèixer un gran volum d'informació i detallar-ho tot profundament.

Per geografia entenem una ciència que es dedica a obtenir coneixements derivats de la superfície terrestre i les activitats humanes que hi tenen lloc, així com els seus efectes. Aquesta és una proposta del que és la geoografia, que segurament no és la millor ni la més exacta. Però el més important és que serveixi per reforçar aquesta idea de la geografia com un coneixement amplíssim i inabastable. En aquest punt sorgeix la meva paradoxa que encara no he resolt des que vaig iniciar els meus estudis fa ja més de 3 anys: per què un coneixement tan ampli i que dóna tantes potencialitats d'especialització és tan mal aprofitat per tots nosaltres?

És clar que alguna cosa falla. De fet, som conscients que la distància entre el concepte de geografia que la gent aliena als estudis universitaris sol tenir, i la nostra idea del que realment suposa, és abismal. Potser nosaltres estem fent alguna cosa malament. Potser ens equivoquem i la geografia no és tan trascendent com nosaltres creiem. Potser només servim per tancar-nos en una biblioteca i recopilar coneixements d'altres autors; o per anar a fer treball de camp i obtenir dades que resulten banals. Gairebé cada dia que vaig a la facultat penso en això, i sempre acabo raonant el mateix: en aquesta vida no es pot ser pessimista. I sempre existeixen motius de pes per no ser-ho. De fet, tot seguit penso que, en gran mesura, està en les mans de cadascú arribar a treure profit intel·lectual i també (per què no dir-ho) econòmic de la geografia. Bàsicament el que ens volta pel cap de tant en tant a tots els que estimem aquest saber és el desig de, en un futur, poder dedicar-nos professionalment a alguna de les tasques que més interès desperten en la nostra persona. Crec que és el desig de la meva vida i la de moltes altres persones.

Però deixant de banda aquesta tendència nostàlgica i sentimental, cal ser, a més d'optimistes, realistes (no són dos termes contradictoris). Coneixem la situació marginal dels nostres estudis, i en sabem les causes: tots som una mica culpables. Els alumnes (què es pot dir que no sabem) hauríem de ser els primers que lluitéssim per una cosa que ens agrada. Crec que, llevat de casos excepcionals, la nostra passivitat delata, segons la meva impressió, una idea de viure només mirant a curt termini. M'explico: un comença primer i comprova el panorama. Seguramet pensarà que cal canviar coses, però lògicament la manca de contactes, coneixements i experiències ho impedeix. Més endavant, quan ja es pot demanar una major implicació per part nostra, es demostra que, com a generació afortunada, només vivim pel dia a dia. "Els problemes, quan me'ls trobi al davant dels nassos, ja intentaré resoldre'ls o bé mirar cap a una altra banda". Explícitament o implícita, molts de nosaltres pensem això.

Després d'aquesta autocrítica important, no podem deixar de banda que l'esforç de l'alumnat no es veuria recompensat si les altres parts no es movilitzen. En primer terme el professorat i l'organització de la facultat, en ocasions força lamentable. Però no escric per fer crítica destructiva, sinó per conscienciar. Necessitem formació àmplia, teòrica i aplicada, matèries que no es superposin, coneixements aplicats, tecnologies menys obsoletes, diàleg entre professors i departaments… la carta als reis es podria estendre encara més, però potser amb una mica de diàleg es resoldrien moltes coses que són fruit de la incongruència

Per concloure, només tornar a insistir que està a les nostres mans poder fer via amb la geografia. L'únic que hem de fer és treballar, treballar, treballar, i quan s'hagi acabat, treballar un altre cop. Ningú no ens regala res, pero tampoc ningú ens ho podrà treure si ho aconseguim.

Alexis Sancho Reinoso

CURIOSITATS GEOGRÀFIQUES

Anglaterra, Gran Bretanya, Illes Britàniques, Regne Unit, quin és el nom correcte de l'Estat britànic? A la premsa i a la vida quotidiana s'utilitzen indistentament com si fossin sinònims, però no ho són. El Regne Unit de Gran Bretanya i Irlanda del Nord, que és el nom oficial, constitueix la major part de les Illles Britàniques, que estan formades concretament per Gran Bretanya (territori que acull les tres nacions històriques de l'Estat: Anglaterra, Gal·les i Escòcia), el nord-est de l'illa d'Eire (Irlanda del Nord o Ulster), l'illa de Man i diversos arxipèlags propers. Per tant, el més correcte és dir o escriure Regne Unit.

El 1947 el subcontinent indi va aconseguir la independència formal dels colonialistes britànics, i va quedar dividida en tres països: Ceilan (avui Sri Lanka), Índia i Pakistan; actualment són quatre, ja que el territori de Pakistan oriental va independitzar-se el 1971 amb el nom de Bangla Desh. La idoneïtat daquesta subdivisió havia estat exposada el 1930 pel poeta Mohamed Igbal, el qual va imaginar-se la creació d'un estat independent per a tots els musulmans del subcontinent indi. Per al nou país es necessitava un nom, que reunint les següents inicials va donar com a resultat a Pakistan: *p* per Punjab, un dels seus estats; *a* per afgans, important component de la població; *k* per Caixmir, un altre dels estats; *i* per Islam, la religió oficial i la més practicada del país; *s* per l'estat de Sind i *tan* com a terminació del nom propi de l'estat de Balutxistan.

Redacció

"El presente es lo real, lo actual que se desvanece y sobre él, como sobre el pasado, no tenemos ninguna fuerza. El futuro es el que constituye el dominio de la voluntad y es en base a él donde debemos centrar nuestro esfuerzo, para hacer posible y eficaz nuestra acción."

Milton Santos, *Metamorfosis del espacio habitado*